

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปด้วยแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขมหาวิทยาลัยขอนแก่น: กรณีศึกษาดำบลยางคำ อำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข 6 ด้าน คือ 1) ด้านการมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต (มีเงิน อาหาร ที่ดิน และที่อยู่อาศัย) 2) ด้านการมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ด้านความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ 4) ด้านการมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) ด้านการสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน และ 6) ด้านความมั่นคงทางชีวิตในครัวเรือนและชุมชน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย และผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจน
ตำบลยางคำ อำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2 เพื่อศึกษาผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนทั่วไป
ตำบลยางคำ อำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของ
ครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปตำบลยางคำ อำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative) ใช้หน่วยการวิเคราะห์ในระดับครัวเรือน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแทนของครัวเรือนซึ่งมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในตำบลยางคำ อำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 1,063 ครัวเรือน โดยการคัดเลือกครัวเรือนยากจนจะพิจารณาคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้านรายได้ของครัวเรือนตกเกณฑ์ จปฐ. หรือมีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 23,000 บาท/ปี รวมถึงรายชื่อครัวเรือนยากจนที่ได้จากการประชุมประชาคมประจำหมู่บ้าน และรายชื่อครัวเรือนยากจนที่ได้จากผู้ประสานงานพิจารณาหาครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลยางคำ จำนวนทั้งสิ้น 122 ครัวเรือน และคัดเลือกครัวเรือนทั่วไปจากวิธีการการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic random sampling) โดยตัดครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใน

ครัวเรือนยากจนที่ได้ผ่านการระบุว่าเป็นครัวเรือนยากจนจากเกณฑ์การพิจารณาในเบื้องต้น และจะได้ครัวเรือนทั่วไปจำนวนทั้งสิ้น 122 ครัวเรือนเท่ากัน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ผ่านกระบวนการสังเคราะห์และการพัฒนาเครื่องมือโดย คาร์ณิจ จงอุดมการณ์ และคณะ (2550-2551) โดยมีการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 3,880 คน จาก 9 ตำบล และสังเคราะห์ได้ 6 องค์ประกอบ คือ 1) การมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 6) ความมั่นคงทางชีวิตในครัวเรือนและชุมชน และนำองค์ประกอบตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขดังกล่าว มาทดลองใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเพื่อประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปในพื้นที่ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science) โดย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและครัวเรือนวิเคราะห์โดยความถี่ และร้อยละ ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงความถี่ส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน 2) ข้อมูลคะแนนความอยู่ดีมีสุขวิเคราะห์โดยใช้วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอ้างอิงสู่ประชากรโดยใช้การประมาณค่าช่วงเชื่อมั่น (95% CI) โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนเปรียบเทียบกับครัวเรือนทั่วไป ด้วยสถิติ Independent t-test

3. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

3.1 คุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไป ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

คุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในภาพรวมของครัวเรือนยากจน ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 6 ด้าน 40 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมาก

1. ด้านการมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.62 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.55 - 4.69 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ครัวเรือนของท่านมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ร้อยละ 4.78 รองลงมาคือ ครัวเรือนมีข้าวกินตลอดปี ร้อยละ 4.75 และครัวเรือนของท่านมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ร้อยละ 4.67 ตามลำดับ

2. ด้านการมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.64 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.37 - 4.55 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ครวเรือนและชุมชน มีน้ำสะอาดดื่ม ร้อยละ 4.59 รองลงมาคือชุมชนของท่านมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่เพียงพอ เช่น มีปลาในน้ำ มีอาหารในป่า ร้อยละ 4.57 และครวเรือนและชุมชนมีสภาพอากาศที่ดี ร้อยละ 4.50 ตามลำดับ

3. ด้านความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.27 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.15 - 4.39 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ชุมชนของท่านตั้งอยู่ห่างไกลพื้นที่ที่เกิดภัยธรรมชาติ มีอันตรายนอกเหนือจากปัญหาธรรมชาติที่มีตามปกติอยู่แล้วเช่น น้ำท่วม แล้ง ร้อยละ 4.65 รองลงมาคือชุมชน/หมู่บ้านของท่านตั้งอยู่ห่างไกลพื้นที่ที่มีอันตรายจากสารพิษอันตราย เช่น สารเคมีเกษตร ร้อยละ 4.24 และคนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้าจนเป็นนิสัย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ร้อยละ 4.22 ตามลำดับ

4. ด้านการมีสุขภาพของครอบครัว มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.45 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.36 - 4.54 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ สมาชิกครวเรือนของท่านไม่มีการเจ็บป่วย/โรคประจำตัว ร้อยละ 4.66 รองลงมาคือท่านมีเวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 4.57 และท่านเข้าถึงการบริการสุขภาพของรัฐ ได้รับการบริการด้านการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม ร้อยละ 4.56 ตามลำดับ

5. ด้านการสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.58 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.50 - 4.67 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ มีความสัมพันธ์ในครวเรือนและเครือญาติที่ดี ร้อยละ 4.74 รองลงมาคือชาวบ้านให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมส่วนรวมในชุมชน ร้อยละ 4.63 และมีความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ร้อยละ 4.61 ตามลำดับ

6. ด้านความมั่นคงทางชีวิตในครวเรือนและชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.54 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.44 - 4.63 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ สมาชิกในครวเรือนมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียง ร้อยละ 4.61 รองลงมาคือได้รับการดูแลและเยี่ยมจากลูกหลาน/ญาติพี่น้อง ร้อยละ 4.57 และมีผู้บริหารที่ทำงานด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ร้อยละ 4.52 ตามลำดับ

คุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในภาพรวมของครวเรือนทั่วไป ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 6 ด้าน 40 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมาก

1. ด้านการมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.61 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.55 - 4.68 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ครีวเรือนมีข้าวกินตลอดปี ร้อยละ 4.74 รองลงมาคือครีวเรือนของท่านมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ร้อยละ 4.72 และครีวเรือนของท่านมีความมั่นคงแข็งแรงของบ้านที่อยู่อาศัย ร้อยละ 4.69 ตามลำดับ

2. ด้านการมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.54 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.46 - 4.61 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ครีวเรือนและ ชุมชน มีน้ำสะอาดดื่ม ร้อยละ 4.76 รองลงมาคือชุมชนของท่านมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่เพียงพอ เช่น มีปลาในน้ำ มีอาหารในป่า ร้อยละ 4.65 และครีวเรือนและชุมชนมีสภาพอากาศที่ดี ร้อยละ 4.63 ตามลำดับ

3. ด้านความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.22 - 4.44 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ชุมชนของท่านตั้งอยู่ห่างไกลพื้นที่ที่เกิดภัยธรรมชาติ มีอันตรายนอกเหนือจากปัญหาธรรมชาติที่มีตามปกติอยู่แล้วเช่น น้ำท่วม แล้ง ร้อยละ 4.70 รองลงมาคือชุมชน/หมู่บ้านของท่านตั้งอยู่ห่างไกลพื้นที่ที่มีอันตรายจากสารพิษอันตราย เช่น สารเคมีเกษตร ร้อยละ 4.38 และคนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้าจนเป็นนิสัย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ร้อยละ 4.20 ตามลำดับ

4. ด้านการมีสุขภาพของครีวเรือน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.47 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.37 - 4.56 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ท่านมีเวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 4.64 รองลงมาคือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน/การได้ช่วยเหลือชุมชน ร้อยละ 4.57 และได้ทำบุญให้ทาน และได้เข้าวัดฟังธรรม ร้อยละ 4.54 ตามลำดับ

5. ด้านการสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.62 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.54- 4.70 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ มีความสัมพันธ์ในครีวเรือนและเครือญาติที่ดี ร้อยละ 4.75 รองลงมาคือมีการดำรงและสืบเนื่องประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 4.70 และผู้นำเอาใจใส่ เสียสละ ร้อยละ 4.68 ตามลำดับ

6. ด้านความมั่นคงทางชีวิตในครีวเรือนและชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.53 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (95%CI) อยู่ระหว่าง 4.43 - 4.64 ตัวชี้วัดที่ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ได้รับการดูแลและเยี่ยมจากลูกหลาน/ญาติพี่น้อง ร้อยละ 4.58 รองลงมาคือสมาชิกในครีวเรือนมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียง ร้อยละ 4.54 และชุมชนมีระบบการจัดการความขัดแย้งและลดการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เช่น มีคณะกรรมการจัดการปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ร้อยละ 4.52 ตามลำดับ

3.2 ความแตกต่างของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขระหว่างครัวเรือนยากจน และ ครัวเรือนทั่วไป ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

การวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปในตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 244 ครัวเรือน ครัวเรือนยากจนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และครัวเรือนทั่วไป มีค่าเฉลี่ย 4.54 เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของครัวเรือนทั้ง 2 ประเภทด้วยสถิติ Independent t-test พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น ไม่สามารถจำแนกปัจจัยและองค์ประกอบตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขที่แตกต่างกันได้ตามประเภทของครัวเรือนในพื้นที่ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ดได้

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดมาเป็นกรอบในการกำหนดปัจจัยในการสร้างตัวชี้วัดที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน โดยแนวคิดในเรื่องคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข ร่วมกับแนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญที่นำมาพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในงานวิจัยนี้ โดยได้ศึกษาวิจัยถึงความอยู่ดีมีสุขทางด้านอัตวิสัย (Subjective Wellbeing) โดยเฉพาะการศึกษาถึงความพึงพอใจในชีวิตและความสุข (life satisfaction and happiness) โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาตัวชี้วัดที่เรียกว่า ความผาสุกโดยรวม (Global Happiness) (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549) และการที่สิ่งจำเป็นในชีวิตที่เรามองว่ามีความสำคัญได้รับการตอบสนอง (Need Satisfiers) แล้วจะทำให้เรามีความสุข จากผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มฐานอยู่ในระดับมากนั้นสามารถใช้แนวคิดนี้เป็นแนวทางในการศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขได้

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับความยากจนและนโยบายแก้ไขปัญหามหาความยากจน สามารถอธิบายถึงการช่วยเหลือครัวเรือนยากจน หรือครัวเรือนด้อยโอกาสในพื้นที่ที่ได้รับการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานจากนโยบายการดำเนินงานของส่วนราชการอย่างเป็นธรรม และเท่าเทียมกัน โดยผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัด อธิบายร่วมกับการได้รับความช่วยเหลือ หรือความพึงพอใจในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น พบว่า ครัวเรือนยากจนได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกับครัวเรือนทั่วไป (ตารางที่ 5) ในขณะเดียวกันแนวคิดนี้จึงได้ชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหามหาความยากจนของประชชนนั้นไม่ได้มองเพียงแค่มิติทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ แต่ยังมองถึงมิติ

ทางด้านความสำคัญของความเป็นมนุษย์ จากผลการศึกษาวิจัยการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขที่พบว่าสองกลุ่มฐานะนั้นไม่แตกต่างกัน สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ให้น่าสนใจในมิติอื่นๆ เข้ามาประกอบการวางแผนงาน วางนโยบายในการพัฒนาต่อไปได้

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

4.2.1 เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และเขียนงานวิจัยเรียบร้อยแล้ว หลังจากขบวนการทางการวิจัยในขั้นตอนนี้ควรจะมีการจัดทำเวทีตรวจสอบจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขอีกครั้ง ซึ่งผู้ตรวจสอบควรประกอบด้วย ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมถึงประชาชนในพื้นที่การศึกษาวิจัย เพื่อพิจารณาผลการศึกษา และเป็นการตรวจสอบข้อมูลและสร้างข้อสรุปในการสร้างเครื่องมือแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนที่เป็นมาตรฐานร่วมกัน รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของพื้นที่ด้วย

4.2.2 ผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ควรมีการเพิ่มเติมตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขที่มีมิติด้านความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ ควรเพิ่มตัวชี้วัดมลพิษที่เกิดขึ้น เช่น ของเสีย มลพิษทางเสียง มลพิษทางกลิ่น ด้านการมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี เพิ่มตัวชี้วัดในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร เช่น การปลูกป่าทดแทน การเร่งอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้คงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายกรอบการพัฒนาตัวชี้วัดทางด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาร่วมด้วย พร้อมกันนี้ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 ในปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นพัฒนาประเทศสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society) อีกด้วย

4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.3.1 ผลการวิจัยพบว่า ในการใช้แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในกลุ่มครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปมีระดับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเน้นทำการศึกษามุ่งเฉพาะเจาะจงในกลุ่มครัวเรือนที่มีความเสี่ยงทางสังคม เช่น ครัวเรือนที่มีผู้ป่วย ครัวเรือนย้ายถิ่น ครัวเรือนยากจน เป็นต้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปให้พิจารณาบริบทของชุมชนที่แตกต่างกัน เช่น พื้นที่ใกล้เมือง พื้นที่ไกลเมือง โดยพิจารณาจากสภาพที่ตั้งหมู่บ้าน ทรัพยากรในชุมชน ฯลฯ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่ที่เหลื่อมล้ำกันในชุมชน เข้ามาเป็นองค์ประกอบในการคัดเลือกพื้นที่การศึกษาวิจัย โดยให้มี

การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณร่วมกับการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลที่มาวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนา หรือการแก้ไขปัญหาต่อครัวเรือนกลุ่มเสี่ยง เพื่อให้เกิดการพัฒนาและก้าวไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความอยู่ดีมีสุขได้จริง

4.3.2 จากการที่แบบประเมินตัวชี้วัดมีกระบวนการพัฒนามาจากกลุ่มครัวเรือนในสภาพพื้นที่ราบและเป็นกลุ่มครัวเรือนในสังคมชนบท และสังคมเมืองเป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาตัวชี้วัดและการศึกษาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขต่อไปข้างหน้า นั้น ควรที่จะศึกษาในกลุ่มสังคมที่มีวัฒนธรรมของตนเอง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กลุ่มภูไท กลุ่มชาวไทยภูเขา ชุมชนบนพื้นที่สูง เป็นต้น โดยในการพัฒนาตัวชี้วัดนี้จะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชนนั้น ๆ และต้องมาจากทัศนะของคน/ครัวเรือนในพื้นที่นั้นๆ เข้ามาร่วมประกอบการสร้างตัวชี้วัดด้วย การศึกษาวิจัยต่อไปนี้จะเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และเพื่อนำแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขนั้นมาศึกษาเปรียบเทียบ หาความแตกต่างเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาร่วมกันต่อไป